

1945 – 2021 76. výročie

Priama účasť obyvateľov obce Baláže v Slovenskom národnom povstaní, všestranne intenzívna pomoc obyvateľov partizánskym jednotkám, osobitne brigádám Smrť fašizmu a Pomstiteľ počas partizánskej vojny v zime 1944/1945, neušla pozornosti trestných kománd SiPo a SD z oporného bodu v Banskej Bystrici. Ich úsilie zlikvidovať a spacificovať jedno z centier Partizánskej republiky sa dlho nerealizovalo vďaka hrdinskej a úpornej obrane regiónu partizánmi. Za ich neúspechy sa pomstili až príslušníci nemeckých frontových jednotiek, ktorí spolu s maďarskými žandármi (po vypálení obce Kalište 18. marca 1945), 20. marca 1945 (po odchode partizánskych jednotiek z tohto priestoru) obec obsadili, vydrancovali a vypálili. Zhorelo 34 domov a hospodárskych budov. Zaživa upálili Š. Slobodníka aj s jeho novonarodeným synom Jankom. Zastreli Alberta a Róberta Riesovcov. Počas oslobodzovania obce 26. Marca 1945 zahynuli ešte ďalší traja občania K. Rusko, G. Očenáš a P. Očenášová. Bilancia vojnových škôd bola otrasná, zhorené rumoviská, zvyšky komínov a len 6 nezhorených domov, horáreň a kaplnka. 57 rodín zostalo bez prístrešia. Obec bola oslobodená 26. marca 1945 vojakmi rumunskej armády.

Priama účastníčka týchto udalostí Zita Janotková spomína:

„Prvé ojedinelé výstrely bolo počuť už okolo štvrtej nadržanom. My sme už nespali. Mama aj ostatné ženy napochytre vstali z postele a upratovali, aby nedajbože Nemci nezbadali, že tu boli partizáni. Peklo sa začalo okolo šiestej ráno. Nacisti začali prečesávať dedinu. So samopalmi chodili z domu do domu a kričali – tu partizán, tu partizán. Mohli sme si zobrať len to najnutnejšie a nejaký chlieb. Všetkých nás vyhnali na pl'ac pred kostol. Boli tam len ženy s deťmi a starci. Chlapi z dediny sa skrývali v bunkroch v okolitých horách.

Ľudí spred kostola zahnali do blízkej doliny Čutková. Obstáli nás guľometmi. Boli sme v tom, že nás idú postrieľať. Ešte aj dnes vidím, ako sa zúfale matky stavali pred svoje deti, aby ich chránili. Keď už budú strieľať, nech aspoň deti ušetria. Nikto nevie, ako by sa to celé skončilo, keby sa na okraji doliny neobjavili dve mužské postavy. Boli to chlapi z dediny. Ako ich zbadali, začali na nich strieľať. Jedného postrelili, druhý sa vzdal a zajali ho. Zamestnali sa viac týmito chlapmi a nás nechali tak.“

Anna Slobodníková z Balážov si spomína:

„Dedinu fašisti vyrabovali. Statok ,kravy, kozy povyháňali z maštali a domy podpálili. Zostalo ich len päť, o strechu nad hlavou prišlo 57 rodín. Za živa upálili Štefana Slobodníka a zastrelili Alberta Riesa. Obeťou nacistického zverstva sa stal povstalecký vojak Róbert Ries, dokonca aj novorodeniatko Janko Slobodník. To mŕtve dieťaťko položila jeho mama v kostole pred oltár.“

Obnova zničených Balážov začala 1. júna 1947, keď podpredseda SNR Karol Šmidke slávnostne otvoril Prvú mládežnícku stavbu národnej vďaky na Slovensku. Na výstavbe sa okrem domácich obyvateľov podieľalo aj 501 brigádnikov z Maďarska, Bulharska, Juhoslávie, Grécka, Francúzska, USA a Kanady. Od 15.5. do 28.10. 1947 postavili 41 nových rodinných domčekov.

